

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Νίκος Καζαντζάκης - Κορνήλιος Καστοριάδης

ΣΗΦΗΣ
ΜΙΧΕΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

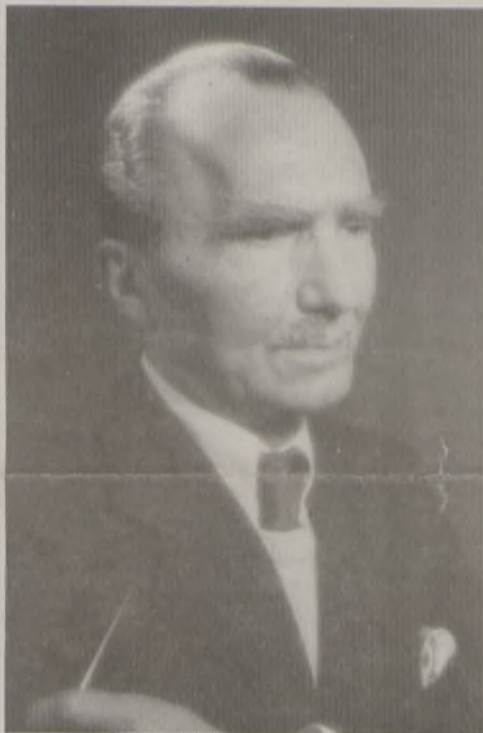
Οι άνθρωποι δέχονται εύκολα την απλοποίηση των πραγμάτων και πιστεύουν εύκολα στα δόγματα των θεωριών. Πολλοί ρέπουν προς τον φανατισμό. Ο άνθρωπος δεν προχωρά ικανοποιητικά, ανά τους αιώνες, στον πολιτιστικό τομέα και δεν δέχεται κατ' αρχήν τις καινούργιες ιδέες. Οι θεωρίες του Ηρακλείτου ότι τα πάντα ρέουν και αλλάζουν και του Κοπέρνικου ότι η γη δεν είναι το κέντρο του ηλιακού συστήματος ήταν δύσκολα κατανοητές και δύσκολα αποδεκτές στην εποχή τους. Ας μην ξεχνούμε δε τι είπε ο μεγάλος οικονομολόγος της νεότερης εποχής Κέινς: «Δεν είναι τόσο δύσκολο να δεχτούμε τις καινούργιες ιδέες, όσο είναι δύσκολο να αποβάλουμε τις παλιές που είναι βαθιά ριζωμένες μέσα μας». Η ίδια σκέψη διαφορετικά διατυπωμένη.

Ενα πρώτο συμπέρασμα όλων αυτών είναι ότι πρέπει να θεωρούμε ευτυχί τη συγκυρία που σήμερα στην Ευρώπη και σε ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη μας ζούμε σε έναν οργουελικό κόσμο. Σε έναν κόσμο δηλαδή που η έννοια της ελευθερίας καθορίζεται από τον λόγο του Τζωρτζ Οργουελ: «Ελευθερία είναι το δικαίωμα να λες στους ανθρώπους αυτό που δεν θέλουν να ακούσουν». Είναι η προϋπόθεση για να πάει ο κόσμος μπροστά. Αυτός ο λόγος είναι λόγος και στοιχείο της αληθινής δημοκρατίας. Σε ολόκληρη τη ζωή του άλλωστε ο Τζωρτζ Οργουελ προειδοποιούσε για τον κίνδυνο του ολοκληρωτισμού. Ο ορισμός της ελευθερίας είναι και η απάντηση του Οργουελ στον λαϊκισμό.

Όλες αυτές οι σκέψεις είναι επίκαιρες, αφού ζούμε, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και του ανελέητου νεοφιλελευθερισμού, που κάνει κάθε μέρα τους φτωχούς φτωχότερους και τους πλούσιους πλουσιότερους, στην εποχή του άκρατου λαϊκισμού που οι πάντες «χαιδεύουν αφτιά». Χωρίς να αναλύονται τα βαθύτερα αίτια της οικονομικής κρίσης, χωρίς να αναδεικνύεται πέραν της αναμφισβήτητης ευθύνης των πολιτικών και η ευθύνη των μεγάλων οικονομικών παραγόντων που κατέχουν μεγάλο μέρος της πραγματικής εξουσίας στην εποχή μας, ενώ φοροδιαφεύγουν και αισχροκερδούν σε δυσθεώρητα ύψη. Χωρίς να προτείνονται λύσεις για την οικονομική κατάσταση.

Ο λαϊκισμός είναι καταστρεπτικός έτσι κι αλλιώς, κρατά τον απλό πολίτη ανενεργό και καθηλωμένο. Τα επικειρήματα των λαϊκιστών, που στην ουσία δεν ενδιαφέρονται για τη βελτίωση της οικονομικής κατάστασης όσων υποφέρουν, είναι γεμάτα από απλοϊκότητα και γραφικότητα με προσθήκη φανατισμού και συκοφαντίας για τις ιδέες και τα πρόσωπα που στοχοποιούν. Πολλές φορές προβάλλονται ακόμη και καθαρά αντιδημοκρατικές και αυτοκαταστροφικές ιδέες για τους ίδιους τους απλούς πολίτες. Εμφανίζεται και πάλι, σε όλον τον κόσμο το κεφάλι του φιδιού του φασισμού και του ναζισμού. Όλες αυτές οι δυνάμεις του σκότους, του μίσους, της ανικανότητας, του πολέμου και της καταστροφής. Βέβαια το διεθνές περιβάλλον δεν ευνοεί σήμερα αυτές τις δυνάμεις.

Σε όλες αυτές τις ιδέες όσοι τις προβάλλουν βάζουν τον τίτλο αγάπη για το έθνος, την πατρίδα και τον λαό! Όσοι έχουν αντίθετη άποψη θεωρούνται προδότες. Πέρα όμως και μαζί με όλα αυτά ζούμε σε μια εποχή, που όπως και να είναι πολύ ορθολογικά ο πρόεδρος της Γαλλίας Φρανσουά Ολάντ θέλουν να μας κυβερνάει αυτοί που δεν επιθυμούν ή δεν τολμούν να βάλουν υποψηφιότητα στις εκλογές. Έχουν, όμως, οι περισσότεροι από αυτούς, μεγάλη οικονομική δύναμη και δεν θέλουν, λόγω απληστίας, να συνεισφέρουν στον κρα-

τικό ρυθολογισμό.

Μια απάντηση σε όλα αυτά έχει να δώσει η ελληνική σκέψη, η ελληνική διάνοψη. Είναι ενδιαφέρον να δούμε πολύ περιληπτικά πως βλέπουν την αντιμετώπιση των προβλημάτων, τη σωστή πορεία και την πρόοδο του κόσμου δύο σπουδαίοι εκπρόσωποι του νεότερου ελληνικού πολιτισμού, που έχουν ζήσει παράλληλους βίους. Ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Κορνήλιος Καστοριάδης. Αυτοί εκπροσωπούν την ήρεμη δύναμη της φιλοσοφικής σκέψης.

Και οι δύο αυτοί κοσμοπολίτες διανοητές πίστεψαν κατ' αρχήν στον μαρξισμό. Και οι δύο απογοητεύτηκαν από τα πολιτεύματα που δημιουργήθηκαν εν ονόματι των μαρξιστικών ιδεών. Υπήρξαν και οι δύο επικεφαλής μικροομάδων αντιδικτατορικών και αντιστασιακών, ο Καστοριάδης και ολόκληρου σοσιαλιστικού κόμματος και σοσιαλιστικής κίνησης ο Καζαντζάκης. Και οι δύο είδαν από κοντά, λόγω της μακροχρόνιας παραμονής τους στο εξωτερικό, το ότι οι πολιτικές ιδέες και θεωρίες στις οποίες πίστεψαν δεν ανταποκρίνονταν στην κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα, όπως διαμορφώθηκε μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο στην Ευρώπη και γενικότερα.

Ο Καζαντζάκης επηρεάστηκε από τις ιδέες του Μπερκόου, του Νίτσε, του Δάντη, του Βούδα. Επηρεάστηκε επίσης από τον χριστιανισμό. Ο Καστοριάδης διαμόρφωσε τις αντιλήψεις του μελετώντας κοινωνιολογία, γλωσσολογία και ψυχανάλυση.

Και οι δύο όμως και ο Καζαντζάκης και ο Καστοριάδης έρχονται σε επαφή με τον νεότερο ελληνισμό μέσα από την αρχαία ελληνική παράδοση και γραμματεία. Τα Μινωικά Ταυ-

ροκαθάψια το αγώνισμα με τους ταύρους των τοιχογραφιών της Κνωσού εμπνέουν στον Καζαντζάκη την πίστη στον αγώνα πέρα από τα όρια, ακόμη και ενάντια στον θάνατο, εμπνέουν την ακλόνητη πίστη του στην ελευθερία.

Ο Καστοριάδης αναλύει εμπειριστικά και εμπνέεται από τον Ομηρό, τον Ηρόδοτο, τον Ηράκλειτο, τον Αναξαγόρα και τον Πλάτωνα. Προβάλλει το ότι ο Σωκράτης και ο Αχιλλέας επιλέγουν οι ίδιοι την πορεία προς τον θάνατο και απέναντι στους Πέρσες και τους βαρβάρους.

Και οι δύο Καζαντζάκης και Καστοριάδης φτάνουν μέσα από τη μελέτη των ελληνικών φιλοσόφων στη σταθερή πίστη τους στη Δημοκρατία. Στην ουσία φαίνεται να καταλήγουν στο απόφθεγμα που υπάρχει στις ιστορίες του Ηρόδοτου: «έν γάρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα», το παν δηλαδή είναι στον λαό. Καταλήγουν και οι δύο στον κάθε πολίτη χωριστά και σε όλους μαζί για να βρουν τη σωστή πορεία και την πρόοδο αυτού του κόσμου, χωρίς βέβαια να παραγνωρίζουν την ευθύνη των κυβερνήσεων, των πολιτικών και οικονομικών παραγόντων. Κάθε άλλο μάλιστα, τους κρίνουν πολύ αυστηρά.

Μετά το 1970 ο Καστοριάδης μας λέει καθαρά ότι όχι από πάνω, όχι από ψηλά αλλά με την αυτονομία των απλών πολιτών, την υπεύθυνη αυτόνομη δράση της βάσης, με την ανάληψη της ευθύνης από τους πολλούς τότε και μόνον θα φέρουμε τα επιθυμητά αποτελέσματα και θα προχωρήσουμε στη γενική βελτίωση. Πρέπει να βελτιωθούμε με τη δική μας βελτίωση. Αρα ο αγώνας

μας θα είναι μακροχρόνιος, ασταμάτητος. Στην ουσία αναδεικνύει την ευθύνη του κάθε πολίτη και όλων μαζί. Ο Καστοριάδης υπήρξε ένας μεγάλος διανοητής. Εγινε διάσημος και διαβάστηκε σε όλον την Ευρώπη.

Εδώ αξίζει να προσθέσουμε, κάνοντας μία παρέκβαση, ότι και ο οικονομολόγος και συγγραφέας Τζέρεμι Ρίφκιν που ενδιαφέρεται για τη σωτηρία του περιβάλλοντος λέει το εξής: «Το σύστημα των αποφάσεων από τα άνω έχει αποτύχει. Τώρα πρέπει να έρθουν από τη βάση. Πρέπει να δημιουργηθεί ένα ενεργειακό και παραγωγικό μοντέλο στο οποίο να συμμετέχουν άμεσα όλοι οι πολίτες προκαλώντας με τις καθημερινές τους επιλογές μια ιστορική αλλαγή».

Από την άλλη μεριά ο Καζαντζάκης μας λέει στην "Ασκητική" και τα δοκίμιά του: «Να αγαπάς την ευθύνη. Να λες: Εγώ, εγώ μονάχος μου έχω χρέος να σώσω τη γη. Αν δεν σωθεί, εγώ φταίω». Ο Καζαντζάκης βέβαια έγινε παγκόσμια γνωστός και έμεινε αθάνατος από τα μυθιστορημάτα του. Εσπασε το ταμπού της γλώσσας ενός ανάδελφου έθνους και διαβάστηκε παντού. Εφτασε, σύμφωνα και με τη φιλοσοφία του και εκεί που δεν μπορούσε να φτάσει. Όμως και τα δοκίμιά του και τα λόγια του για την ευθύνη του καθενός μας, όπως και αυτά που είναι το πιστεύω του και είναι γραμμένα στον τάφο του: «Δεν ελπίζω τίποτα, δεν φοβούμαι τίποτα, είμαι λήπτερος» και αυτά αποδεικνύουν ότι υπήρξε ένας ξεχωριστός άνθρωπος.

Οι σπουδαίοι Έλληνες διανοητές δίνουν μια καταλυτική απάντηση στους σημερινούς λαϊκιστές όλου του κόσμου.